

Ο ηθοποιός βασιλιάς

Το θέατρο στην αρχαία Ρώμη σε μια εξαιρετική μελέτη για τη ρωμαϊκή κοινωνία

Florance Dupont
Η αυτοκρατορία
του ηθοποιού. Το θέατρο
στην αρχαία Ρώμη
Μ.Ι.Ε.Τ.
Σελ. 673

Του Γιωργού Π. ΠΕΦΑΝΗ*

Ακόμα ένα έρεισμα για την αρχαιογνωσία μας; Μια νέα εισαγωγή στο ρωμαϊκό θέατρο; Δεν πρόκειται μόνο γι' αυτό. Το βιβλίο της Φλωράνς Ντυπόν προσφέρει κάτι παραπάνω: την προσωπική αφήγηση που δεν θέλει να κρυφτεί πίσω από τα ερείπια των γεγονότων και τον διεπιστημονικό συνδυασμό στοιχείων από την κλασική φιλολογία, τη θεατρολογική θεωρία, την αρχαιολογία, την πολιτική ιστορία της αρχαίας Ρώμης, την αρχαιολογία και την κοινωνική ανθρωπολογία, την ιστορία της θρησκείας, της τέχνης και του δικαίου. Εξειδικώνοντας έντεκα ένα πολύχρωμο χάρτη πολιτιστικών εικόνων και αναπαραστάσεων, τα στοιχεία αυτά συγκροτούν τον δυναμικό καθρέφτη της ρωμαϊκής θεατρικής ζωής. Εδώ άλλωστε εντοπίζεται και ο πόλος έλξης ακόμα και για τον μέσο αναγνώστη.

Πλούσια βιβλιογραφία

Ο πιο ειδικός αναγνώστης ίσως να μην κερδίσει σε πληροφορητικό υλικό. Η βιβλιογραφία για τη θεατρική ζωή της αιώνιας πόλης είναι ήδη πολύ πλούσια και οι αναφορές της συγγραφέως καλύπτουν ένα μόνο τμήμα της: το καλύπτουν, όμως, γοητευτικά και συνεπικουρούνται από την τετράγωνση και πρόσφατα ενημερωμένα βιβλιογραφία της καλής μεταφράστρας Σοφίας Γεωργακοπούλου. Δεδομένου ότι η ελληνική βιβλιογραφία στο σχετικό πεδίο είναι περιορισμένη, το πόνημά της Ντυπόν μαζί με τις πηγές της αυτές αποκτά μεγαλύτερη κρησιμότητα. Το βιβλίο εκδόθηκε για πρώτη φορά το 1985 και στην παρούσα μετάφραση γνωρίζει ουσιαστικά τη δεύτερη έκδοσή του: έκδοση συμπληρωμένη, άκρως επιμελημένη και εκδοτικά καλοισηπη.

Εάν ζητούσαμε ένα στόχο του βιβλίου, θα λέγαμε ότι είναι η συ-

Θεατρική σκηνογραφία Δ' ρυθμού της επαχής του Νέρωνα με στοιχεία Β' ρυθμού, από τοιχογραφία της παλαίστρας στο Ηράκλειο της Καμπανίας.

θητική σκιαγράφηση του ρόλου που έπαιξαν τα θέματα και το θέατρο ειδικότερα στον προσδιορισμό της πολιτισμικής ταυτότητας και της καλλιτεχνικής φυσιογνωμίας της Ρώμης. Η επίτευξη του στόχου επιχειρείται προσφυσά στον συγκρονικό και όχι στον διαχρονικό άξονα. Στη συγκρονία η Ρώμη μπορεί να δείξει τις θεατρικές αρετές της, ακόμα και στην ακραία περίπτωση του γενικευμένου θεάτρου της νερόντιας περιόδου. Αντιθέτως, η διαχρονική ιστορική θεώρηση θα έριχνε πάνω της τη βαριά σκιά του ελληνικού πολιτισμού - κάτι που η Ντυπόν απεύχεται και αποφεύγει συστη-

ματικά, προτείνοντας στο πρόβλημα της προέλευσης του λατινικού θεάτρου μια συναινετική λύση: η ταυτότητα του θεάτρου αυτού είναι προϊόν συνάντησης της αρχαίας ελληνικής δραματικής ποίησης και των λατινικών θεαμάτων, της λαμπρής παράδοσης των γενιτών με την εντόπια πολιτιστική παραγωγή.

Στη συγκρονική σκοπιά, η επιχειρηματολογία για τις καταγωγικές σχέσεις αναγκαστικά περιορίζεται σε ελάχιστες σελίδες. Οσο απιθανότητα και αν είναι η παρουσία του τοπικού πολιτισμικού παράγοντα, δίνεται μάλλον η εικόνα της υπερβολικής αξιοποίησης του

μέσα στο ερμηνευτικό σκηνικό. Ετσι, υπερτονίζονται τα μουσικά και χορευτικά θέματα της Ετρουρίας, για να αντισταθίσουν (όχι όμως και για να αποσιωπήσουν) την έκδηλη επιβίωση της ελληνικής θεατρικής πρακτικής και τη δομή των θεατρικών χώρων ή τα δεδηλωμένα μεταφραστικά επιχειρήματα των Λατίνων με πρότυπο τα ελληνικά δράματα.

Συμμετρική ανάπτυξη

Η τριμερής διάθεση του βιβλίου εξυπηρετεί τη συμμετρική ανάπτυξη των ποικίλων θεμάτων. Στο πρώτο μέρος αναλύεται με ακρίβεια και γλαφυρότητα ο πολιτισμός που αναπτύσσεται γύρω από τον homo spectator: η θεαματικότητα της ρητορικής πράξης και όλου του δημόσιου βίου, η συνείδηση του κοσμοθεάτρου, τα τελετουργικά των γιορτών, οι χοροί των ηθοποιών ως εκδηλώσεις άρνησης των πολέμων για να προστεθούν και τα πιο «θεατρολογικά» θέματα των σκηνικών μηχανών, της μάσκας ή της αντιφατικής αντιμετώπισης λατρείας και καταδίκας του ηθοποιού.

Στο δεύτερο μέρος εμφανίζονται στο προσκήνιο πιο ειδικά θέματα: η φυσιογνωμία του Αίβιου Ανδρόνικου, τα είδη του θεάτρου (η τραγωδία, η κωμωδία, η fabula praetexta, το exodium, η Ατελλαντή φάρσα, οι μίμοι και οι συγγραφείς τους). Στο τρίτο και τελευταίο μέρος παρουσιάζονται οι συγγραφείς και ορισμένα έργα τους, όπως τα εφέδια και οι κωμωδίες του Πλαύτου ή η μυθολογική επανάσταση του Τερέντιου, αλλά και η παντομίμα, τα θέματα της αυτοκρατορικής περιόδου και ο Σενέκας.

Ο τόμος θα αποτελέσει σημείο αναφοράς για την ελληνική βιβλιογραφία: έχει δομή λογική και ύψος γλαφυρό, προσφέρει ευφάνταστους και γόνιμους συνδυασμούς στοιχείων από ένα ευρύ διεπιστημονικό πεδίο και καλύπτει ένα σημαντικό κενό στη μελέτη της ρωμαϊκής κοινωνίας, όπου ο ηθοποιός ήταν βασιλιάς.

*Ο Γ. Π. Πεφάνης είναι λέκτωρ στο Τμήμα Θεατρικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών.